

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

ΕΒΡΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ἸΓ' τόμου τοῦ «Φοινικῶν»
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Ι. Α. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23-23Α

1940

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

ΕΒΡΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΙΓ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» 1440
r. 33-55

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Ι. Α. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23-23Α

1940

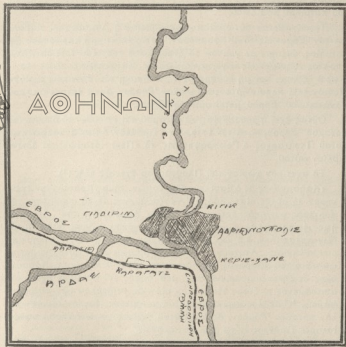
ΕΒΡΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Στοῦ "Εβρου τὰς ὀχθὰς
ἀκούετ' Ἰλαρὰ
φωνή ἐλευθέρων
καὶ ψάλλ' ἁρμονικά.

Εἶναι φωνὴ
Ἑλλήνων εὐγενῆς
κι' ἐξέρχεται ἐκ βάθους
καρδίας ἀγνῆς

(Παλαιὸν σχολικὸν ῥῆμα)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Συμβολαὶ τοῦ ποταμοῦ "Εβρου καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ
"Αρδα καὶ Τόνσου.

Κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους ἐβασίλευεν ἐν Θράκῃ καὶ πιθανὸς ἐν Αἰνῷ ὁ Κάσσανδρος, ὅστις κατὰ Κρόνιον τὸν Σμυρναῖον, ὑπῆρξε σύμμαχος τῶν Τρώων. Σὺζυγος αὐτοῦ ἦτο ἡ Κροτανίκη, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησαν υἱὸν τὸν Ἔβρον.

Ἄλλ· ὁ Κάσσανδρος, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζομεν, διεζεύχθη τὴν Κροτανίκην καὶ ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν ὤραν Δαμασίπην, θυγατέρα τοῦ Ἀτρακός, τῆς μεγάλης οἰκογενεῖας τῶν Λαπιθῶν. Αὕτη δὲ δὲν ῥῆγχε νὰ ἐρωτευθῇ τὸν ὥραν πρόγονόν της, καὶ ὡς ἄλλη Φαῖδρα ἐξωμολόγησε τὸν ἐρωτὰ της. Ἄλλ· ὁ Ἔβρος, περιφρονήσας αὐτὴν ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρικῆς στέγης καὶ ἐξῆ μακράν, κυνηγῶν μετὰ τῶν φίλων του, ἀνὰ τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ πατρικοῦ βασιλείου.

Ταπεινωθεῖσα οὕτω καὶ περιφρονηθεῖσα ἡ Δαμασίπη, διαβάλλει τὸν Ἔβρον εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὅστις ἐν στιγμῇ παραφόρου ζηλοτυπίας, ὥρμησε μὲ γυμνὸν τὸ ξίφος κατὰ τοῦ υἱοῦ του, ὅστις ἀνυπόπτος ἐθήρευεν εἰς τὴν γειτονικὸν δάσος. Καταληφθεὶς οὕτως αἰφνιδίως ὁ Ἔβρος, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον, ἐπρίθη εἰς τὸν ἐκεῖ πλησίον ῥέοντα ποταμὸν Ῥόμβον, ὅστις ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐβρου, μετωνομάσθη Ἔβρος.

Οὕτως ἔχει ἡ μυθολογία τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Ἔβρος, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Τιμόθεον, ὅπως ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ Πλούταρχος ὁ Γεωγράφος, εἰς τὸ «Περὶ ποταμῶν καὶ ὄρων» βιβλίον αὐτοῦ.

Τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὡς ἑξῆς:¹)

«Κάσσανδρος δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν τόπων, γήμας Κροτανίκην ἐγένε-
» νησεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν Ἔβρον. Ἀποταλάμενος δὲ τῇ συμβίψει τῆς
» προτέρας γυναικός, ἐπέγημε τῷ τέκνῳ Δαμασίπην τὴν Ἀτρακός,
» ἣτις εἰς ἐπιθυμίαν ἐμπεσοῦσα τοῦ προγόνου, λόγους αὐτῷ συνό-
» δων ἀπέστειλεν, ὃ δ' ὡς Ἐρινὺν φυγῶν τὴν μητρὶν, προσκηκαί-
» ρου κυνηγίας. Ἀτυχοῦσα δὲ τῆς προαιρέσεως ἡ ἀσελγής, κατε-
» ψεύσατο τοῦ σώφρονος, ὡς βιάσασθαι αὐτὴν βελήσαντος. Κάσαν-
» δρος δὲ ἧλθ' ἀνυπομένειν, μεθ' ὧρης ἐπὶ τὴν ὕλην ἦρχη, καὶ
» ὁπασάμενος τὸ ξίφος ἐδίωκε τὸν υἱὸν ὡς ἐπιβούλον τῶν πατρῶων
» γάμων. Ὅ δὲ υἱὸς περικατάλιπτος γενόμενος, ἐαυτὸν ἔριπεν εἰς
» τὸν ποταμὸν Ῥόμβον, ὃς ἀπ' αὐτοῦ Ἔβρος μετωνομάσθη, καθὼς
» ἱστορεῖ Τιμόθεος ἐν τῷ περὶ ποταμῶν».

1) Πλουτάρχου, Περὶ ποταμῶν κεφ. 3.

Ὁ Βιργίλιος τὸν ποταμὸν Ῥόμβον ὀνομάζει Οἰάγριον, εἴτε, διότι κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκείνην ἐποχὴν ἐβασίλευεν ἐν Θράκῃ ὁ Οἰαγρος, σύζυγος τῆς μούσης Καλλιόπης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Ὀρφεύς, εἴτε διότι αἱ Βάχαι, κατασπαράξασαι τὸν Οἰαγρίδην Ὀρφέα καὶ ἀποκόψασαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔριψαν αὐτὴν εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον, διόθεν τὸ ὄνομα: Οἰαγρος, καθὼς μαρτυροῦν οἱ ἑξῆς στίχοι τοῦ Βιργιλίου:

Tum quoque marmorea caput a cervice revulsum,
Gurgite cum medio portans (Eagrius Hebrus
Volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua
Ah! miserum Eurydicem, animo fugiente vocabat!).

εἴτε διότι ὑπῆρχεν ἐν Θράκῃ ποταμὸς τις ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ Οἰαγρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξέβαλλεν ὁ Ἔβρος, ὅστις διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐλάβανε τὸ ὄνομα τοῦ Οἰαγρου²).

Κατὰ τὸν Πλουτάρχον³), ὁ Ῥόμβος πιθανὸν νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔνεκα τῶν ἐλιγμῶν τοὺς ὁποίους σχηματίζει κατὰ τὸν ῥοῦν αὐτοῦ: «Υπὸ τῆς αὐτοτροφῆς τῆς καταφορᾶς τοῦ ὕδατος». Τὴν γνώμην ταύτην ὁ Πλουτάρχος ἀποδέχεται (ὁ Πλουτάρχος ἀποδέχεται ὁ Μελετιός⁴), ὁ Εὐγένιος Βουλγαρίης⁵), καὶ ἔκκον τὴν ἑσθρικὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος Ἔβρος μᾶς διέσωσεν ὁ Ἡσύχιος, κατὰ τὸν ὁποῖον σημαίνει: τράγος βατήρ⁶).

Περὶ οὐδενὸς ἄλλου ποταμοῦ ὥμιλησε τόσοι ἡ ἀρχαιότης, ὅσον διὰ τὸν Ἔβρον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα μᾶς διέσωσε Μάλιστα καὶ περὶ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ὑπῆρχε διαφωνία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τινὲς τῶν ὁποίων ἔγραψαν αὐτὴν μὲ φιλὴν ὅπως καὶ ὁ Πλούταρχος. Ἐθεωρεῖται δὲ ὡς εἰς τὸν μεγαλειτέρον ποταμὸν διμὸν τῆς Θράκης, ἀλλ' ὁλοκλήρου τοῦ ἰστέ γνωστοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἦσαν ψυχρότατα.

1) Βιργίλιος, Γεωργικά, IV, 423 καὶ ἑξῆς.

2) Dictionnaire pour l'intelligence des auteurs Grecs et Latins, tant sacrés que profanes, τοῦ Sabharwal, ἐν λέξει. Ἐκδοὺς 1773.

3) Πλουτάρχου, Περὶ ποταμῶν, 3.

4) Μελετιὸς Γεωγραφία, Ἐκδ. Ἀνθίμου Γαζή, 1807, τόμ. Γ', σελ. 52.

5) Εὐγένιος Βουλγαρίης, Βιργίλιος Γεωργικά, Ἐκδοὺς Πετροπούλεως, σχόλια εἰς στίχον 463.

6) Πρβλ. Π. Περδίκη, Θρησκτικὰ μελετήματα, εἰς Ἐσθρικά, 1903, σελ. 37.

Ἄλκατος ἡ) ὀνομάζει αὐτὸν «κάλλιστον ποταμὸν», ὃ δὲ Εὐριπίδης «ἀργυρορρότην» 2).

Ἐφημιζέτο ὡς ἔχων ψυχρότατον ὕδωρ, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ τίτου τοῦ Βιργιλίου:

Nec si frigoris mediis Hebrusque bibanus.

Καὶ ἀλλὰχοῦ:

Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri Sanguineus Mauros glyreo inceptat.

Ἐπὶ τοῦ Ὀρατίου φέρεται ὡς κεκαλυμμένος ὑπὸ πάγων καὶ χιόνων: 3).

Hebrusque nivali comede vinetus.

Εἰς τινα τῶν ὥδων τοῦ τὸν ὀποκαλεῖ σύντροφον τοῦ χειμῶνος Ἡ νεότης, λέγει, ἀφίνει τὰ μαρμαίνα στεφάνια στὰ παγωμένα νερά τοῦ Ἐβρου:

... . Aridas frontes hiemis sodali ducidet Hebro ... 4)

Κατὰ τινα παράδοσιν, καθαρῶς ἐπινόησιν τῶν μεταγενεστέρων, οἱ ὅποιοι ἠρέσκοντο εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις, ὃ Ὀρέστης, υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετὰ τὸν φόνο τῆς μητρὸς αὐτοῦ, προσβλήθης ὑπὸ μανίας καὶ καταδικωμένος ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ τῇ περὶ τὴν Ἰθάκην ἡλθεν εἰς τὴν Θράκην. Ἐκεῖ, κατὰ τινα χρῆσιν, λουσαίς εἰς τὴν συμβολὴν τῶν τριῶν ποταμῶν: Ἐβρου, Τόνσου καὶ Ἀρτισκοῦ, ἐξηγήσθη καὶ ἐθεραπεύθη. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς θεραπείας του, κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, ἔκτισε τὴν Ὀρεστιάδα, τὴν Οὐσκούδαμιν τῶν Ὀδρουσῶν, τὴν μετὰ ταῖς Ἀδριανούπολιν 5).

Μολοντοὶ ἡ παράδοσις αὕτη δὲν ἐπιβεβαιώται ιστορικῶς, ἐν τοῖς διειρηθῆσι ζωηροτάτῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων 6), πάντες δὲ

1) Ἀλκαίου Ἀποσπάσματα, 109.

2) Εὐριπίδου, Ἡρακλῆς; Μαινόμενος, 386.

3) Ὀρατίου Ἐπιτολῶν, βιβλ. Α, 3, 3.—Πρβλ. τὸ ἐν τῇ Παλατινῇ Ἀνθολογίᾳ. (VII, 542, 1).

Ἐβρου χειμερινὸς κρυμὰς δεκνέτος.

καὶ (IX, 56, 1).

Ἐβρου κρυμὰ πετηθῆναι ὕδωρ.

4) Ὀρατίου, Ὁδῶν, Α, 25, 19—20.

5) Πρβλ. Κ. Κουρτίδου, Ἑλληνικὰ Ἀρχαιοτῆτες ἐν Ἀδριανούπολει, ἐν τῷ περιοδικῷ «Θεσσαλικά», 1928, σελ. 314 καὶ ἐξῆς.

6) Γ. Λαμπουσιᾶδου, Περὶ Ἀδριανουπόλεως, ἐν τῷ αὐτῷ Περιοδικῷ, 1928, σελ. 282 καὶ ἐξῆς.

σχεδόν οἱ συγγραφεῖς Ἕλληνες καὶ Λατίνοι, ἀναφέρουν αὐτὴν, προτιμῶντες τὸ ὄνομα: Ὀρεστιάς ἀντὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀπῆλθον τῶν παραδόσεων τούτων εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἰωάννην Τζετζην, συγγραφεὴ τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅστις λέγει τὰ ἐξῆς:

Τὸ πρὶν μικρὸν πολίχρινον κλῆσιν Ὀρεστιάδα
ὃ Ἀγαμέμνονος υἱὸς πρὶν ἔγειρεν Ὀρέστης
ἐκεῖ λουσαίς γὰρ ποταμοῖς λάθῃ τῆς μανίας.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον, παρὰ τὰς δχθας τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἐφέυγε βοτάνη τις ὁμοία πρὸς ὀρίανιν, τῆς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι Θράκες ἀποκόπτοντες τὰς κορυφὰς, συνειθίζον τὰς καίους ἐλὰς τὸ φαγεῖν. Ἀναπνέοντες δὲ τὸν ἀναδιδόμενον καπνὸν, ἐξάλλιζοντο καὶ παρεδίδοντο εἰς βαθύτατον ὕπνον. «Γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ (δηλαδὴ τῷ Ἐβρῳ), βοτάνη παρόμοιος ὀρίανῳ, ἥς τὰ ἄκρα δρεψάμενοι Θράκες, ἐπιθέσσι πυρὶ μετὰ τὸν κόρον τῆς δημοκρατικῆς τροφῆς. καὶ τὴν ἀναφερομένην ἀναθυμίασιν δεχόμενοι ταῖς ἀποπνοαῖς καροῦνται καὶ ἐπὶ ὕπνον βαθὺν καταφέρων» 1).

Ἀνάλογόν τινα συνήθειαν τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ἀναφέρει καὶ ὁ Πομπώνιος Μέλας 2). Ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ βοτάνη αὕτη, ἡ ἔχουσα μεθυστικὴν καὶ νωκρωτικὴν δύναμιν; 3).

1) Πλούταρχου, αὐτόθι.

2) Pomponii Melae, de Chorographia. B, 2, 21. «Eupulantiibus famen ubi super ignes quos circumsidebant quedam semina iugesta sunt, similis ebrietas hilaritas ex nidore contingit».

3) Ὁ Ἡρόδοτος, δηγοῦμενος τὴν ἐκποτασίαν τοῦ Κύρου κατὰ τῶν Μασσαγίων, (Α, 202), ἀναφέρει διὰ ἡ περὶ τὸν Ἀρζὸν ποταμὸν κατοικοῦντας ἔκπουν ἐλβὸς καὶ καρπὸν, τὴν ὁρμὴν τῶν ὁσίων εἰσπνεύσας ἐμῆθουν, ὡς οἱ πίνοντες οἶνον:

«Ἄλλα δὲ οἱ ἐλευθεροῦναι δένδρεα καρποὺς τοιοῦτο δὲ τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπὶ τε ἀν ἐς ταῦτ' οὐκ ἐλθόντες κατὰ εἰλας καὶ πρὸ ἀνακούσονται κύκλῳ περιεζόμενοι ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ, ἀφαιρνομένους δὲ κατανέχοντο τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ κατὰ περ Ἑλλήνας τῷ οἴνῳ, πλείονος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς ὃ ἐδρῶνται ἐν ἀνίστασθαι καὶ ἐς αὐτὴν ἀπικνεσθαι».

Ἐπίσης ὁ Πλίνιος (Φυσικὴ Ἱστορία, XXI, 16), ἀναφέρει, διὰ βάραθρα τινες λαοὶ εὐχάριστον τὸν αἰσπνέον τὸν καρπὸν βοτάνης τινος, τὴν ὁποίαν καίουν. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης συγγραφεὺς συνιστᾷ ὡς ἔξοχον ἀντιβηχικὸν φάρμακον τὸ κάπνισμα φύλλων ἐντρού βηχίου (tussis) διὰ τινος καλῶμεν, καὶ μετ' αὐτὸ πτηνὸν οἶνον Κορινθιακοῦ. Ἐπὶ τῇ ἐκκαρίᾳ ταύτῃ, σημειοῦμεν διὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλινίου εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, ὅπου γίνεται μνεία περὶ καπνοσύργου (Πρβλ. Dr Cabanès, Remèdes d' autrefois, nouvelle édition, 1910, σελ. 281).

ΑΘΗΝΑ

Ἄς Πλίνιος κατατάσσει τὸν Ἑβρόν μεταξύ τῶν χρυσορρόων ποταμῶν. Κατὰ πόσον ἀληθεύει τοῦτο, δὲν γνωρίζομεν, οὐχ' ἦτον ὑπὸ πολλῶν ἐπιανεληθῆναι. Ἄλλα μήπως δὲν θὰ ἤδύνοντο νὰ μεταβληθῇ εἰς πραγματικότητα καὶ ἀληθὴ Πακτωλὸν, ἡ ἀφελὴς αὐτῇ μαρτυρία τοῦ Πλινίου, ἐάν ἐγένοντο διάφορα ὑδροσυλικά καὶ ἀντιπηλμυρικά ἔργα;

* *

Ἄς Ἑβρος πηγάζων ἐκ τῆς Ῥίλας²⁾ καὶ τῆς Ῥοδόπης, διαρρέει

1) Πατριάρχου Κυρίλλου, Περιγραφή Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν περὶ τῆς Θράκης μερῶν, σελ. 72.

2) Μολοντοῖ ἡ Ῥίλα δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἐν τοῖς αἰσιν φαίνεται δὲν ἦτο καὶ ἐντέλει ἀγνωστοί. Ὁ Θουκυδίδης, ἀναφέρον τὸ δρος, τοῦτο ἀνωνόμως λέγει· (91, 96). «Ρεῖ δ' οἷος ἐβλαβή· ὁ Ὀσκιος ποταμός, ὁ νῦν Ἰσπερ», ἐκ τοῦ δρους ὅσπερ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος, Ἐστὶ δὲ ἐρῆμιον τὸ δρος, καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης».

Ἄς Στράβων (ΙV, 208), ἀναφέρει ὅτι τρία μεγάλα δροὶ ὑπάρχουν ἐν Θράκῃ: Ἡ Ῥοδόπη, ὁ Αἴμος καὶ ὁ Δούνας. Ἐκ τούτων, ἡ τοποθεσία τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ῥοδόπης εἶναι γνωστὴ, καὶ παρ' οὐδενὸς ἀμφισβητεῖται. Μένει λοιπὸν ὁ Δούνας, ὅστις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλο δρος, παρὰ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ῥίλας.

Εἶναι δὲ ἡ Ῥίλα, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Βουλγαρίας, ἡ ὄψις πρὸς νότον τοῦ Σκοιμου, τοῦ Σκοιμου τοῦ ὁσκινοῦ ποταμοῦ. Ἡ ἐκείνη ἀνατολικῶν αὐτοῦ μερῶν ἀρχαῖα, ἀνέρχεται εἰς ὕψος 2930 μέτρων. Ἐκ τῶν βορειο-ἀνατολικῶν αὐτοῦ μερῶν ἀρχαῖα, ἡ δασυδὴς ὄρεσις τῆς Ῥοδόπης, (Δασυπο-βούνη), ὁπόθεν πηγάζουν πολλοὶ ποταμοί. Ἐκ δὲ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τῆς Ῥίλας καὶ τῆς Ῥοδόπης, πηγάζει ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Μετεωρολογικά, I, 13), ὁ Στρυμῶν, ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος πηγάζουν ἐκ τοῦ Σκοιμου (Σκοιμου). Ἄλλ' ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ πράγματα, καθ' ὅσον μόνον ὁ Στρυμῶν πηγάζει ἐκ τοῦ Σκοιμου, μὲν διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀγριῶν καὶ Λασιῶν καὶ τῶν δυτικῶν κρασπέδων τῆς Ῥίλας, ὁ δὲ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος πηγάζουν ἐκ τοῦ Ῥίλου (Δούνακος τοῦ Στράβωνος) καὶ τῆς Ῥοδόπης.

Ἄνα ἡ Κομνηνὴ (ΧΙV, 8) περιγράφου τὸν Ῥόν τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου, λέγει: «Ρεῖ μὲν γὰρ οὗτος (Ἑβρος) ἀπὸ τῶν περατῶν αὐτῆς τῆς Ῥοδόπης, καὶ πολλὰς ποιοῦμενος ἑλικας καὶ καμπὰς, παραμένει τὴν τε Ἀδριανὸν, πελῶν καὶ ἄλλων εἰς ταῦτο ποταμῶν συμβεβλημένων καὶ περὶ τὴν Αἶνον πόλιν ἐκδιδων εἰς τὴν θάλασσαν».

Συνεπεί τῆς ἀτελοῦς περιγραφῆς τῶν ὁρέων τούτων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεγάλη σύγχυσις ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς νεώτεροις, οἱ ὅποιοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀναφέρουν ὅτι ὁ Ἑβρος πηγάζει ἐκ τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ Σκοιμου. Ἐπίσης σφάλλεται ὁ Μελέτιος (Γεωγραφία, τόμ. Γ', σελ. 52), λέγων ὅτι ὁ Ἑβρος πηγάζει ἐκ τοῦ Ὀρβήλου ἢ ἐκ τοῦ Αἴμου. (Μ. Δήμιτσα, Ἀρχαία Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, Μέρους πρῶτον, χωρογραφία, σελ. 18 καὶ 167. Ἀντωνίου Μηλιαρόκη, Καθορισμός τῆς θέσεως τοῦ δρους Πακτίου, ἐν τῇ Θρακικῇ Ἐπετηρίδι, 1897, σελ. 73 καὶ ἐξῆς).

τὴν πεδιάδα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως. Δεχόμενος δὲ τὰ ὕδατα πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων παραποτάμων, μετὰ Ῥόν 490 περίπου χιλιομέτρων, ἐκβάλλει εἰς τὸν ὁμώνυμον τῆς Αἶνου κόλπον διὰ δύο κυρίας στομιῶν¹⁾, μετὰ τῆς ἀρχαίας Σάλης²⁾ καὶ τῆς Αἶνου, εἰς ἀνατολικὸν μήκος 53° καὶ βόρειον πλάτος 41° 30', κατὰ τὸν Πτολεμαῖον³⁾.

Ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Θράκης, ἡ λεκάνη τοῦ Ἑβρου δὲν εἶναι συνεχὴς, ἀλλὰ χωρίζεται διὰ τοῦ ὄρειου πυρῆνος τοῦ Ἀρίσβου⁴⁾ εἰς τὴν Ἄνω καὶ Κάτω κοιλάδα. Τοῦτο ἐκαστὴ ἔχουσα τὸ κέντρον αὐτῆς, ἡ μὲν Ἄνω τὴν Φιλιππουπόλιν, ἡ δὲ Κάτω τὴν Ἀδριανουπόλιν. ἐμφανίζονται ὡς δένδρα πεδία νεωτάτων προσχώσεων, τῶν ὁποίων τὰ κράσπεδα καλύπτονται ὑπὸ τριτογενῶν στρωμάτων.

Τῆς Ἄνω κοιλάδος τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ εὐφορωτάτου μελαγχρόου χρώματος, ὁμοίου πρὸς τὸν τῶν πεδίων τῆς Οὐγγαρίας, τὸ δὲ τῆς Κάτω ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῶν στεππῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἀποτελεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ κροκαλῶν (χαλίκια τοῦ ποταμοῦ) καὶ ἄμμου. Εἰς πολλὰ δὲ μέρη ἔχει εὐφορωτάτας γαῖας, ὅπως καὶ ἡ Ἄνω κοιλάς. Ἐπὶ τῆς Ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἑβρου, συναντῶνται καὶ λόφοι ἐκ γρανίτου, συνηντοῦ καὶ ἡ Ἄνω κοιλάς, ἡ δὲ Κάτω κοιλάς π. χ. κεῖται ἐπὶ συνηντοῦ λόφου κατὰ 67 μέτρα ὑψηλότερον τῆς κοίτης τοῦ Ἑβρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια κεῖται 160 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Πλὴν τῶν ἄνω στρωμάτων συναντῶνται καὶ νέα ἡφαιστειογενῆ πρὸς τὰ νοτιο-ἀνατολικά, ἡκαινικά δὲ κρητικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά.

Τὸ σχῆμα τῆς Ἄνω κοιλάδος εἶναι ἑλλειψοειδές, τοῦ ὁποίου ὁ

1) Στράβωνος, VII, 331, 52.

2) Ἀρχαία Θρακικὴ παραλία πόλις, κειμένη δυτικὰς τῆς Αἶνου. (Ἡρόδοτος, VII, 60).

3) Πτολεμαῖος, Γεωγραφία, Γ', 11, 2.

4) Μετὰ τοῦ Ἀρίσβου ποταμοῦ (Τούντζα) καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Πόργου ὑπάρχουν πολλὰ πυρογενῆ στρώματα, τὰ ὅποια ἀποκλείσαντα τὸν Ῥόν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ διανοίξῃ ὁδὸν πρὸς νότον καὶ νὰ ἐκβάλῃ εἰς τὸν Ἑβρον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν τῆς χώρας ταύτης μένου κατὰ τρεῖς διευθύνσεις. Τὰ ὕδατα τοῦ Τιμὰ καὶ τοῦ Ἰσπερ χύνονται εἰς τὸν Δούναβη, τὸν Ἀρίσβου διὰ τοῦ Ἑβρου εἰς τὴν Αἶνον Πέλαγος, καὶ ἄλλων μικρῶν ποταμῶν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ Ἀρίσβου, ὀνομάσθησαν τὰ πυρογενῆ ταῦτα πετρώματα: Ὀρεινὸς πυρὴν τοῦ Ἀρίσβου.

μέγας δέων καταλαμβάνεται υπό της κούτης του Έβρου, 160 μέτρα, κατά μέσον όρον, όπερ την επιφανείαν της θαλάσσης.

Η Κάτω κοιλιά του Έβρου είναι μάλλον μονότονος και ελάχιστα έρχεται εις έπαφην μετά των πέριξ όρέων. Μόνον αι κοίται των παραποτάμων αυτού, και των διαφόρων όρημτικών χειμάρρων καθιστούν αυτήν ανώμαλον. Το σχήμα της Κάτω κοιλιάδος είναι τριγωνικόν, του όποιου πάλιν βάσις είναι ο Έβρος, και εις ύψος περί τα 80 μέτρα όπερ την επιφανείαν της θαλάσσης. Έπειδή δέ η Άνω κοιλιά του Έβρου άποκλείεται προς νότον υπό των όψηλων όρέων της Ροδόπης διά τοτό είναι βατή μόνον κατά το άνω και κάτω πέρας αυτής. Διά τοούτο και αι άμαξιτοι όδοι, και αι σιδηροδρομikai γραμμαι ακολουθούν τον ροόν του ποταμού. Τουναντίον εν τη Κάτω κοιλιά, διά του έκ του Μικρού Αίμου (όρη της Στράντζας) κατερχομένου Άγριάνη, η συγκοινωνία είναι εύκολωτέρα μεταξύ Άδριανουπόλεως και Κωνσταντινουπόλεως.

Αι πηγαί του Έβρου κείνται άνωθεν της μικράς λεκάνης του Βάνια εις ύψος 622 μέτρων όπερ την επιφανείαν της θαλάσσης, προς δυσμάς της Φιλιππουπόλεως, επί του ύψηλοτέρου τμήματος της Ροδόπης. Μετά βροχών δέ ροόν, όρημτικός κείναι προς άνωθεν προκαλών κατέρχεται προς την πεδιάδα της Βιθυνίας, όπου την επιφανείαν της θαλάσσης, και ρέει άνατολικο-νοτιο-άνατολικάς, ακολουθών τους πρόποδας της Ροδόπης, δεχόμενος τά άφθονα ύδατα των έκ βορρά κατερχομένων παραποτάμων.

Μόνον προς νότον της Φιλιππουπόλεως άπομακρύνεται της Ροδόπης, έχων την δεξιά αυτού όχθην κεκαλυμμένην διά γονιματάς προσχώσεις, αι όποιαι καλυπτούν την χώραν εύφορωτάτην, ίδιως δέ διά την καλλιέργειαν της όρύζης. Έπί της άριστερας όχθης του Έβρου και όπερ την Φιλιππουπόλιν, όπου έκβάλλει η Τοπολνίτσα, έξασπλύνεται μέχρι του ποταμού λοφώδης χώρα (202 μέτρα όπερ την επιφανείαν της θαλάσσης, όπου κείται η πόλις Τατάρ-Παζαρτζίκ (ή άρχαία Βήσσα-πάρα), άνωθεν της όποιας παρά το Σαράμπευ έρχεται ο ποταμός νά γίνεται πλωτός μέχρις Άδριανουπόλεως, έπικινδύνως όμως, διότι συνεχώς μεταβάλλει κοίτην και ο πυθμήν του πληροῦται άμμοδών ταινιδών.

Κάτωθεν της Φιλιππουπόλεως, και εις άπόστασιν 24 χιλιομέτρων από του Παπαολή, αι όχθαι του ποταμού καθίστανται βροχωδείς. Από δέ της Άδριανουπόλεως και κάτω μέχρι της θαλάσσης, επί μήκους 123 χιλιομέτρων, η κλίσις του είναι 0,25, άνα πόν χιλίόμετρον,

άρκετά πλωτός έπιτρέπων τον πλοον μικρών πλοιαρίων¹⁾.

Από της Άδριανουπόλεως η κοιλιάς εύρυνεται σημαντικώς, και καθίσταται ελώδης μέχρις άποστάσεως 37 χιλιομέτρων, όπου πάλιν στενοῦται παρά το Άρναούτ-κιοι (νόν Καλονέρι), και λαμβάνει διέκθυσιν νοτιο δυτικήν. Από της συμβολής του Άγριάνη ποταμού εις τον Έβρον μεταξύ Τυχίου (πρόην Μπιντικλή) και των Ύψάλων (τών άρχαίων Κυψέλων), έρχεται το Δέλτα του ποταμού, το όποιον έπλήρωσε κόλπον βαθύς εισχωρώντα εις την Ήρραν, και του όποιου λείψανον είναι η Ιχθυοσκόπης άβαθής λίμνη Στεντορίς (νόν Γιάζλ), παρά της άριστεράν όχθην του Έβρου, 10 χιλίόμετρα περίπου μακρύν της θαλάσσης²⁾. Το Δέλτα τοούτο του ποταμού έοχημάτισεν έπίσης και

1) Ο Έβρος ήτο πλωτός κατά τους άρχαίους και μεταγενεστέρους χρόνους, δι' αυτό δέ συνεκινώθη η Φιλιππουπόλις και Άδριανουπόλις μετά του έπινειου αύτών Αίνου. Τοῦτο, άλλως τε, μαρτυρείται και έκ του τύπου νομισμάτων τινών της Φιλιππουπόλεως των Ρωμαϊκών χρόνων, τά όποια φέρουν ως σύμβολον πλοῖον μετ' άνδρός ή πρόρον πλοίου. (Κ. Μυρτίου Άποστολί-νου, Περὶ Φιλιππουπόλεως, έν τῷ Παροδικῷ Έργῳ, 1928, σελ. 337).

Μέχρι της εποχῆς τῶν τελευταίων χρόνων, άρκετά Ιπποπόφρα άνέπλεον μέχρι τοῦ Άλφειοῦ ποταμοῦ, οἱ ποταμοὶ τῆς Φιλιππουπόλεως έπὶ τῶν ποταμῶν έμπορεύοντο. Άλλ' από της καταστροφῆς της σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρουπόλεως (πρόην Δεδε-νιάτς) Ἀδριανουπόλεως, έπαισεν η ποταμοπολις, και η πολυτάραχος άγορά: Λιμνο-λακλαση της Ἀδριανουπόλεως τελείως ένεκρώθη.

1) Οι παλαιότεροι τῶν κατοίκων της Αίνου ένθυμούνται δι τὰ πλοια προσωρμίζοντα παρά τῷ έξωτερικῷ φρούριῳ της πόλεως παρά τὴν θίαν Ἰσοκυκαρία, όπου σφόνζεται άκμή και σήμερα οἱ κρικαι εις τούς όποιους προσέθενον αὐτά Έπίσης και παρά τῷ Κοουρ-Τάς ποταμῷ βορρῶν της πόλεως.

Κατὰ τον Βυρλινιον η Αίνος ήτο κυριακή πόλις, κειθούσα εις τὸ βάθος ενός κόλπου, διε ο Αίνεας φέρονται τρεις ἡνωκάσθη να προσρρο-σθῇ εις τὰ Θρακικά παρλίαι, (Αίνιαδες, III 16—18), ήτοι σήμερον η πόλις απέ-χει ἡμισυαι κα πλέον ἄρον από της παρλίας.

Κατὰ τον μέσον άρον, έπί της εποχῆς των Παλαιολόγων, η θάλασσα έφθανε μέχρι του κεντρικού φρουρίου, κατά την ῥήτην μορφυρίαν τοῦ Ιστο-ρικού Παχυμέρη, όστις διαρροῦμενος τὰ της πολιορκίας της Αίνου από των Βουλγάρων κατά τὸ 1265, παρά έπλευσθήσαντι του έκαι φρουρομένου έκπεί-του Σουλτάνου του Ἰκνού (Άζατίνο, άναφέρει δι την μετρητομένην της συ-νθηκολογίας μετά των πολιορκητών, άνεφάνησαν τὰ βασιλικά πλοία, τά όποια ένθῃ όλίγην εἰς άριον προς τὸς λιμῖνιν. (Βιβλ. III, 27). Πλειότερα βλέπε: Ἀχ. Θ. Σαμοθράκη, ο Σουλτάνος του Ἰκνού Ἀζατίνο και η πολιορκία της Αίνου από των Βουλγάρων 1265, εις τὸ: Ἀρχεῖον του Θρακικοῦ Λαογραφι-κοῦ και Γλωσσικοῦ Θεσούριου, τόμ. Β', 1935—36, σελ. 47 και έξέξ.

Ο δέ Καντακουζηνός (τόμ. Β') άναφέρει δι η Βήρα (νόν Φέρρα), κατά τὸ 1312 έχρησάμενος ως σταθμοῦ του Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ, «Ελθὼν δέ εις Βή-ραν, ένθα αὐτῷ άρμίζοντο αἱ νῆες κατά τον Έβρον ποταμῶν...» (Βλέπε ἡμετέ-

τὴν περίφημον νηίδα τοῦ Γκιούρ-Ἀδᾶ, περὶ τῆς ὁποίας τόσους ἐγένετο πάταγος κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν συνόρων (Συνθήκη τῆς Λωζάννης), καὶ ἡ ὁποία τέλος ἐπεδικάσθη τῷ 1926 εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτω διὰ τῶν συχνῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, ἡ πόλις ποτὲ ἀνθηροτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη Ἀίνος κατέστη νουώδης καὶ ἐστία ἐλωδῶν πυρετῶν. Τοσαύτῃ δὲ εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐκτασις τῶν παρατηρουμένων τούτων προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, ὥστε κατὰ τοὺς γεωλόγους, ἐπειδὴ ἡ μεταξὺ τῆς Αἰνῆς καὶ Σαμοθράκης θάλασσα δὲν ἔχει σημαντικὸν βάθος, ἡμέραν τινὰ ἡ Αἶνος θά ἐνωθῇ μετὰ τῆς Σαμοθράκης διὰ τῆς συσσωρευέως παντοειδούς ὕλης, τὴν ὁποίαν διαρκῶς παρασύρει ὁ Ἑβρος εἰς τὴν θάλασσαν 1).

..

Κυριώτεροι τῶν παραποτάμων τοῦ Ἑβρου εἶναι: ὁ Τόνος, ὁ Ἄρδος, ὁ Ἐργίνης καὶ ἄλλοι μικρότεροι, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ὁμιλεῖσαι κατωτέρω.

ΑΡΤΙΣΚΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ὁ Ἀρτισκὸς ἦτο γνωστὸς καὶ ὑπομνηστικὸς τῆς ἡμετέρας. Μεταξὺ τῶν μεγάλων ποταμῶν τοὺς ὁποίους, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐγέννησεν ὁ Ὠκεανὸς ἐκ Τηθύος, ὁ Ἡοϊδὸς ἀναφέρει καὶ τὸν Ἀρτισκόν, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει Ἀρτησκόν.

«Εὐνὸν τε Ἀρτησκόν θείον Σκάμανδρον» 2).

Κατὰ τὸν Κάρολον Σιττλ³⁾, ὁ Ἀρτησκός, πολὺ πιθανόν, εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν νὰ περιελάμβανε καὶ αὐτὸν τὸν Ἑβρον.

Ἀναφέρων ὁ Ἡρόδοτος τὸν Ἀρτισκόν, λέγει τὰ ἑξῆς περὶ αὐτοῦ: «Δαρείος δὲ ἐντεῦθεν (δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Τεάρου ποταμοῦ), ἀνέκτετο ἐς ἄλλον ποταμόν, τοῦ ὀνόμα Ἀρτιακὸς ἐστὶ, ὃς δι' Ὀδρυσέων 4)

ραν πραγματείαν: Περί τῆς Θρακικῆς πόλεως Βήρας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Μονῆς τῆς Κοσμοκρατείας, ἐν τῇ Θρακικῇ Στιᾷ τοῦ 1932, σελ. 87 καὶ ἑξῆς).

1) Κωνσταντῖνον Μητροπολίτου, Φυσικὴ Γεωγραφία τῆς Θράκης, ἐν τῇ Θρακικῇ Ἐπετηρίδι, 1897, σελ. 298 καὶ ἑξῆς.

2) Ἡοϊδός, Θεογονία, 348.

3) Κ. Σιττλ, Ἐκδόσεις Ἡοϊδούς, σελ. 118.

4) Οἱ Ὀδρύσοι ἦσαν ἰσχυρότατος καὶ πολεμικώτατος τῶν λαῶν τῆς Θράκης, κατοικοῦν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (IV, 92), κατέρωθεν τὸν Ἀρτισκοῦ ποταμοῦ. Πρώτος αὐτῶν βασιλεὺς καὶ ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῶν Ὀδρυσῶν, ἦτο ὁ Τῆρος περὶ τὰ 480 π. Χ. κατὰ τὸν Σιτάλκου, Ἐπὶ τοῦ Σιτάλκου, τὸ βασι-

ρῆει. Ἐπὶ τούτων δὲ τὸν ποταμὸν ἀπικόμουν ἐποίησε τοῖνόνδε: Ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευσε πάντα ἀνδράς λίθων ἕνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδεχόμενον τοῦτο χωρίον, ὥς δὲ τοῦτο ἡ στρατιὴ ἐπέτελεσε, ἐνταῦθα κολωνοῦς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπών, ἀτήλαυσε τὴν στρατιάν 1).

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τὸ πατρὸς τῆς ἱστορίας, μαθηθόμενον διὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀνατολικῶς τοῦ Ἑβρου καὶ μεταξὺ τοῦ Τεάρου καὶ τῆς Ἀδριανούπολεως (Οὐδοκουδάμης τότε), ὤπρηχε ποταμὸς γνωστός ὑπὸ τὸ Θρακικὸν ὄνομα Ἀρτισκός, Ἄλλ' ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Θράκης, ὑπάρχουν πολλοὶ ποταμοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἑβρον ποταμόν. Ποῖος λοιπὸν ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἀντικαταστήσας τὸν Ἀρτισκόν; Περί τούτου μεγάλῃ διαφάνει καὶ σύγχυσις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν νεωτέρων.

Κατὰ τὸν δισάσημον γερμανὸν ἱστορικὸν Spruner, Ἀρτισκός εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Αἰμοῦ πηγάζων καὶ διὰ τῆς πόλεως Κουλεῖας (νῦν Πόθιον) διερχόμενον Τεκέ-ντερές, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀγρία νῆον παρὰ τὸ Παυλικίον.

Καὶ ὁ πρὸς τὸν ποταμὸν ὁ Gatterer καὶ ὁ πολὺς Κεϊπερτ, θεωροῦν τὸν Ἀρτισκόν ὡς τὴν Ῥοδόνη πηγάζουσα Ἀρριαν καὶ ἐκβάλλουσα εἰς τὸν Ἑβρον παρὰ τὰ Μαρᾶσια τῆς Ἀδριανούπολεως.

Ἄλλοι πάλιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ αἰδιμὸς Σκορβέλης, θέλονται νὰ συμφωνήσουν μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενα, καθ' ἃ ὁ Ἀρτισκός ἐστὶ Ὀδρυσέων ῤέει, θεωροῦν ὡς Ἀρτισκόν τὸν Τόνσον, δηλαδὴ τὸν σημερινὸν Τούντζαν. «Ἐ νῦν Τούντζα, λέγει ὁ Σκορβέλης, πηγάζει ἐκ τῆς δυτικωτέρας Θράκης, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Καλοφῆρι, πρὸ τῶς πρόποδος τοῦ Αἰμοῦ, φέρουσα ἐκεῖ τὸ

λεῖον τῶν Ὀδρυσῶν ἐπεξετείνεται ἀπὸ τῶν Ἀβδῶν μέχρι τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Εὐζείνου Πόντου. (Θουκυδίδου, Β, 97). Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἄλλοτε ἡ Οὐδοκουδάμη (Ἀδριανούπολις), ἄλλοτε τὰ Κόφεια (Ἰψαλα) καὶ ἄλλοτε ἡ Βιζύη, μέχρι τοῦ 341 π. Χ. ὁπότε ἐκινωχθέντες τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κερσοβλήπτου καὶ καταφυγόντες εἰς τὰς Ἀθήνας, κατελόη τὸ βασίλειον τῶν Ὀδρυσῶν ὅτῳ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ὅστις ἐξελλήνησε τὴν χώραν, κτίσας τὴν ὁμόνομον αὐτοῦ πόλιν Φιλίππουσιν.

Κατὰ τὸν Στάβλιν (IV, 331, 43) Ὀδρύσοι ἐκάλεον τὴν μεγάλην Θρακικὴν φυλὴν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἑβρου καὶ τῆς πόλεως τῶν Κυμέλων χώραν, μέχρι τῆς ἀρχαίας Ὀθρησῶς (νῦν Βάρνας), τῶν ὁποίων βασιλεῖς ὑπῆρξαν: ὁ Ἀμάδοκος, ὁ Κερσοβλήτης, ὁ Βιρασδῆς, ὁ Σαῦθης καὶ ὁ Κότυς.

1) Ἡρόδοτος, IV, 92.

δνομα: 'Ράσκα. 'Ρέει δέ, κατ' ἀρχάς πρὸς ἀνατολάς πλησιέστατα τοῦ Αἰμου, εἰτα δὲ περὶ τὴν 'Υάμπουην κομπομένην, τρέπεται πρὸς νότον καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν 'Εβρον παρά τῃ 'Αδριανουπόλει. Πάντως λοιπὸν οὗτος εἶναι ὁ τοῦ 'Ηροδότου 'Αρτισκός. «ὅς δι' Ὀδρουσιάν ῥέει». Συμπληρῶν δὲ τὰ ἀνάτορα, προσθεῖται: «'Αλλ' ἦδη ὁ Ζώσιμος ἀναφέρει ἀριστερόθεν ῥέοντα ποταμὸν καὶ εἰς τὸν 'Εβρον ἐμβάλλοντα, Τόνσον. 'Εκ τούτου δ' ἴσως ἐπιτρέπεται νὰ υποθέσωμεν, ὅτι καὶ ὁ ποταμὸς οὗτος ἐκπαλὶς ἔφερε δύο ὀνόματα, ἴσως κατὰ τὰ δύο τμήματα τοῦ ροῦ αὐτοῦ, καὶ ἴσως μάλιστα τὸ βορειότερον 'Αρτισκός ('Ράσκα), τὸ δὲ νοτιο-ἀνατολικὸν Τόνσον (Τούτζα)¹).

'Αλλὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ 'Ηροδότου, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νῦν 'Αρβα νὰ εἶναι ὁ 'Αρτισκός τῶν ἀρχαίων, καθ' ὅσον ὁ ροῦς αὐτοῦ εὐρίσκειται ἐξω τοῦ βασιλείου τῶν Ὀδρουσῶν καὶ πέραν τοῦ 'Εβρου, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἀναφέρει ὁ 'Ηρόδοτος.

'Αλλὰ ποίαν λοιπὸν τῶν γνωμῶν τούτων νὰ παραδεχθώμεν;

'Η γνώμη, καθ' ἣν ὁ 'Αρτισκός τοῦ 'Ηροδότου εἶναι ὁ νῦν 'Αρδας, πλην τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὀνόματος, ἣ ὁποία πολλοὺς παρεπλάγησε, οὐδὲν ἄλλο ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς²). Μάλιστα, μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ Mannert³), δὲν ἐπιτρέπεται οὐδὲν καὶ λόγος νὰ γίνη περὶ αὐτῆς.

Κατὰ τὸν αἰσισμόν Γεώργιος **ΚΑΔΑΗΛΗΣ** τὸν ἀρχαιοστῶν Θράκης ἐπὶ τῇ 'Ελληνικῇ κατ' ἄρξιν, ἐν Ἀδριανουπόλει, τὸν ποταμὸν τούτον τοῦ 'Ηροδότου ἀντικατέστησεν ὁ ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Αἰμου πηγάζων καὶ διὰ τῆς κομπούλεως Μπαμπά-Εσκή (τῆς ἀρχαίας Βουρτουδιζοῦ) διερχόμενος Μπουγιούκ-Δερές, ὅστις συμφωνεῖ μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ 'Ηροδότου ἀναφερόμενα. Φέρει δὲ τὰ ἐξῆς πειστικὰ ἐπιχειρήματα.

1) Βλαστού Σκορδέλλ, Θρακικοὶ μελέται, σελ. 28 καὶ ἐξῆς.

2) Ὁ πατριάρχης Κύριλλος, πρὸς τὴν Ἀδριανουπόλεως, παραδέχεται τὸν 'Αρτισκὸν ὡς τὴν σημερινὴν 'Αρδαν ἢ 'Αρταν, προσθέτων ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι ἐλαφρὸν καὶ ὕμεινον καὶ περιέχει, ὡς λέγουσι, καὶ ψήμματα χρυσοῦ, (Περιγραφή Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν περὶ τῆς Θράκης μερῶν, σελ. 73, ἐπισημασθεὶς εἰς τὴν: 'Ιστορικὴ περιγραφή τοῦ ἐν Βιζύνῃ προεκδοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλῃ Ἀρχιστρατηγεῖας τοῦ Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τοῖς ἐκδόσεσιν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Τυπογραφεῖῳ ἐν ἔτει 1815.

Τὴν γνώμην ταύτην ἔχοντες καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦμεν ἐν τινι περὶ 'Εβρου πραγματεῖα ἡμῶν δημοσιευθεῖσιν ἐν τῇ 'Εφημερίδι «Κωνσταντινουπόλις» (7 Φεβρουαρίου 1901), καὶ τῇ διωνύμῳ ἐν Φιλίππουπόλει ἐκδομένῃ ἐφημερίδι (10 Φεβρουαρίου 1900). 'Αλλὰ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν Θρακικῶν Μελετῶν τοῦ Γεωργίου Λαμπουσιάνου (Τόμ. Α'. 1911, σελ. 75-83), ἀπαξοζόμεθα τὴν γνώμην αὐτοῦ, καθ' ἣν ὁ 'Αρτισκός τοῦ 'Ηροδότου, εἶναι ὁ Μπουγιούκ-Δερές, ἐκεῖ δὲ παραπέμπομεν τὸν βουλόμενον πλείοτα.

'Εάν ἔχωμεν ἐνώπιόν μας λεπτομερῆ καὶ ὑπὸ μεγάλῃν κλίμακα χάρτην τῆς Θράκης, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦσιν ὁ Δαρείος κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἐκστρατεῖαν του (513 π.Χ.) κείται μάλλον ἐν τῇ 'Ανατολικῇ Θράκῃ καὶ παρά τὸν Εὐξεινὸν Πόντον, παρά ἐν τῇ Κεντρικῇ Θράκῃ.

'Απερχόμενος ὁ Δαρείος τοῦ Τεάρου δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ προτιμῇ τὴν διὰ τῆς Κεντρικῆς Θράκης ὁδοπορίαν, δηλαδὴ διὰ μέσου 'Αδριανουπόλεως, διότι ἐν τούτῃ περιττώσει ἤθελεν υποβληθῇ εἰς ἀνωφελεῖς κόπους, ματαίως δὲ ἤθελεν ταλαιπωρῆσαι τὴν πολυάριθμον στρατίαν του. 'Εξ ἄλλου ὁ 'Ηρόδοτος, ὅστις δὲν ἐληγομένησε νὰ μνημονεύσῃ τὸν Τεάρον, Κοντάδεσσαν, 'Αρτισκὸν καὶ ἄλλους μικροτέρους παραποτάμους, δὲν θὰ ἐληγομένη νὰ ἀναφέρῃ καὶ τοὺς μεγαλύτερους ποταμοὺς τῆς Θράκης Τόνσον καὶ 'Εβρον, τοὺς ὁποίους, κατ' ἀνάγκην, ὁ Δαρείος θὰ συνήντα εἰς τὸν δρόμον του.

'Αντὶ λοιπὸν τῆς διὰ τῆς Κεντρικῆς Θράκης ὁδοπορίας, ἐπρωτίμηνσε τὴν διὰ τῆς 'Ανατολικῆς Θράκης, μὴ ἀπομακρυνόμενος τοῦ Εὐξεινίου, ὅπου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ 'Ηροδότου, προσήλθον αὐτῷ οἱ τῆν Σαλυμβουσσὸν ἔχοντες Θρήκες καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσημῆδος καὶ οὐκ ὀλίγον ἀπὸ τῶν Ἰωνῶν παλαιόμενοι δὲ Σκυριμάδα καὶ Νισαίοι ἀνέστησαν ὡς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἀρρέδωσαν Δαρείου⁴).

'Εξ ἄλλου καὶ μέχρι σήμερον παρά τὸν Μπουγιούκ-Δερέν, σῴζονται ἐννέα κοίαναι⁵) (tupuli), οἱ ὁποῖαι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, νὰ ᾖσαν οἱ ὑπὸ τοῦ 'Ηροδότου μνημονευόμενοι καὶ ἀποτελεσθέντες ἐκ τῶν λίθων τοὺς ὁποίους ἐρρίψαν ἐντολῇ τοῦ Δαρείου οἱ στρατιῶται τοὺς εἰς ἀνάγκην τῆς διαβάσεώς του τῷ 515 π. Χ. κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦς Σκύθας ἐκστρατεῖαν του.

1) 'Ηροδότος, IV, 93.

2) Πρὸς βορρᾶν τῆς κομπούλεως Μπαμπά-Εσκή, καὶ δύο ὥρας περίπου μακρὰν, σῴζονται αἱ κοίαναι οὗται, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ χωρίον τι ἐλαβε τὴν ἐπωνυμίαν καλούμενον τουργιστὶ: Ντοκούς-γιάσκ. (Μελέτησιν τοῦ Χριστοδούλου, Περιγραφή Ἱστορικῆς περιγραφῆς τῆς 'Επαρχίας Σαρδάν-Εκκλησιῶν, σελ. 48).

Κατὰ τὸν 'Ηρόδοτον (IV, 8), οἱ τύμβοι οὗτοι (tumuli), κοινὰς «εἰσέμεν» ἐχρησιμοποιῶν ὡς τοφὰ τῶν βασιλέων καὶ ἀγεμόνων τῆς Θράκης. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ 'Ηρόδοτου ἐπεβεβαιώσαν διάφορα τῶν τύμβων τούτων ἀνοσκαφαί, ταύτην τοῦ 'Ηρόδοτου τῶν βασιλέων καὶ ἀγεμόνων τῆς Θράκης, οὗτοι καὶ, οἱ ὁποῖοι ἔφερον εἰς φῶς, σκελετοὺς, διάφορα ὅπλα, κτερίσματα, σκεύη κτλ., οἱ ὁποῖοι ἔφερον ἐπὶ ἀπαντίον καθ' ἑλὴν τὴν Θράκην, ἰδίως δὲ κατὰ τὸν βορρῆον, τοιοῦτοι τῶν βασιλέων καὶ ἀγεμόνων τῆς Θράκης, σῴζονται τέσσερον τοῦ 'Εβρου ποταμοῦ, Ἀνατολικῆς τῆς Ἀρκαδιουπόλεως, σῴζονται τέσσαρες τύμβοι. Παρὰ τὴν Βιζύνην, τὴν πρῶτονισσαν τῶν Ἀσίων ὑπάρχουν 32, σαρκες τύμβοι. Παρὰ τὴν Δυτικουπόλιν καθὼς ἀναφέρει ὁ Σκορδέλλης, ἀριθμοῦνται περὶ τοὺς 100. Κατὰ δὲ τὸν α. Seure, οἱ τύμβοι τῆς Θράκης ἀνέρχονται εἰς 10.000 περίπου. (G. Seure, Exploration des Queues tells de la Thrace, in Bulletin de Correspondance Hellénique, 1906, σελ. 329 καὶ ἐξῆς).

Ἄλλὰ τότε τίθεται τὸ ἐρώτημα: Πῶς λοιπὸν ὠνομάζετο ὁ ποταμὸς ὁ ὁποῖος φέρει σήμερον τὸ ὄνομα Ἄρδης;

Ὁ Ἀππιανός¹⁾, ἀναφέρει ποταμὸν τινα ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Ἑβρον ποταμὸν ὀνόματι Ἀρπησόν. Τὸν ποταμὸν τοῦτον πολλοὶ παρεδέχθησαν ὥς τὸν σημερινὸν Ἄρδαν, πλανηθέντες ἐκ τῆς ὀνομασίας τὴν ὁποῖαν δίδουν εἰς αὐτὸν οἱ Τοῦρκοι: Ἀρπασού, Ἐκ τῶν παλαιότερων γεωγράφων ὁ Νικόλαος Λωρέντης²⁾ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ του λέγει: «...δεχομένοις δὲ εἰς αὐτὸν (ὁ Ἑβρος) δεξιόθεν μὲν τὸν Ἀρτίσκον ἢ Ἄρδαν (Ἀρπασού) τὰν τὸν λεγόμενον...» Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Κεϊπερτ καὶ ὁ Μέλχικ³⁾ παρεδέχονται τὸν Ἄρδαν ὡς τὸν Ἀρπησόν τοῦ Ἀππιανοῦ. Ἐπίσης καὶ τὸ Ἑγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν Ἐλευθερουδάκη⁴⁾ παραδέχεται τὴν γνώμην ταύτην.

Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἀππιανοῦ, κατὰ τὸ ὅποιον τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασίου, κατὰ τὴν μάχην τῶν Φιλίπων 42 π. Χ. ἐφθασαν εἰς τὸν Ἀρπησόν ποταμὸν τὴν τετάρτην ἡμέραν, δὲν ὑπελείπετο δὲ παρὰ μία ἡμέρα διὰ νὰ φθάσουν εἰς τοὺς Φιλίπους δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰ πράγματα καὶ ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως.

Πράγματι, ὑπάρχει κῶμη τῆς Ἀρπαδικῆς καὶ ἡμεῖς ἐπακολουσοῦμεν ὡς ἂν ἀπὸ τῶν Φιλίπων καὶ τῶν Ἀρπασόν ποταμῶν ὁ Ἑβρος θεὸς νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τὸν ποταμὸν Νέστος. Καθ' ὅσον, ἀπὸ οἰονδήποτε μέρος τοῦ Ἑβρου καὶ ἂν ἀναχωρήσῃ τις, ἡ ἀπόστασις εἶναι ταυτοῦ, ὥστε διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς Φιλίπους, ἀπαιτεῖται ὁδοπορία 6—8 ἡμερῶν.

Ἄλλ' ἐπὶ πλεόν ὁδηγοῦμεθα καὶ ἐκ τῆς πορείας τὴν ὁποῖαν ἠκολούθησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Κασίου καὶ Βρούτου. Οὗτοι διαβάντες τὸ Σέρρειον ἀκρωτήριον καὶ προχωρήσαντες διὰ τῆς σημερινῆς Κομοτινῆς, εἶχον ἀριστερὰ τὴν Μαρωνίαν. Ἐκείθεν, προελάσαντες,

1) Ἀππιανός, IV, 103.
2) Νικόλαος Λωρέντης, Νεωτάτη διδακτικὴ Γεωγραφία, Ἐκδόσις Βιέννης, 1838, Τόμ. Β', σελ. 353.

3) Κεϊπερτ καὶ Μέλχικ, Γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Νέας Ἑλλάδος, Ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη, 1921.

4) Ἑγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν Ἐλευθερουδάκη, ἐν λέξει Ἄρδα. Ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια ἀναφέρει μόνον τὸν Ἀρπησόν, χωρὶς νὰ ἐκφέρῃ γνώμην.

5) Σήμερον τὸ Ἀρπατζικ, ἔχει 110 κατοικοὺς (1928) καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ Νομὸν Δρόμας. Ἐχει δὲ μετονομασθῇ Στέρνα.

διήλθον τὴν χώραν τῶν Κικόνων¹⁾ καὶ Βιστόνων²⁾ μεταξύ τῆς Βιστονίδος λίμνης καὶ τοῦ χωρίου Γασί-κιοί (νῦν Ἰασμος). Κατόπιν διήλθον τὴν πρὸς νότον τῆς Ξανθείας (Ξάνθης) πεδιάδα, καὶ μετὰ ταῦτα διευθυνθέντες πρὸς Βορρὰν διὰ τῶν βασυδῶν ὁρέων τοῦ Τσάλ-Ντάγ (Βουνὰ τῆς Ξάνθης, διακλάδωσις τῆς Ῥοδόπης), ἐφθασαν πρὸς τὸ ἑσπέρως τῆς τετάρτης ἡμέρας εἰς τὸν Ἀρπησόν ποταμὸν.

Ἐτὴ τετάρτῃ δὲ ἐπὶ Ἀρπησόν ποταμὸν ἤξει, ἐκπίπτοντα εἰς τὸν Ἑβρον...³⁾

Ὁ Ἀρπησὸς οὗτος, ἴσως ἦτο πόλισμα τι ἐξ οὗ καὶ ὁ παραπλευρὸς αὐτοῦ διερχόμενος ῥοαῖ (τότε ἴσως ποταμός) Ἀρπησός, ἐξ οὗ κατὰ παραφθοράν τὸ Τουρκικὸν ὄνομα Ἀρπατζικ, κείμενον 20 περίπου λεπτά εἰς κατάφυτον καὶ γραφικωτάτην θέσιν, ὅπισθεν τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τῷ κατερχομένῳ τὸν Νέστον ποταμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει⁴⁾.

Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν ἀρχαίων κείμενων, δὲν δυνάμεθα νὰ διαφωτισθῶμεν περὶ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα, κατ' ἀνάγκην παραδεχόμεθα αὐτὸ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνάμεθα καὶ νὰ ἀναιολογήσωμεν αὐτό.

ΑΘΗΝΩΝ

Καὶ περὶ τοῦ Τόσσου, κοινῶς Τούντζις, ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι γνώμαι.

Ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ αὐτὸν Ἀριοβαν, διαρρέοντα παρὰ τὴν χώραν τῶν Κεβρηνίων Θρακῶν⁵⁾. Ὁ δὲ De I' Ile⁶⁾ ὅστις συναθροίσας δ,τι εὔρε διεσπαρμένον περὶ τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου, διέγραψε τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, ἀποκαλεῖ αὐτὸν Τόνσον ἢ Βοδρὸν.

1) Οἱ Κίκονες κατῴκουν παρὰ τὸν Ἑβρον ποταμὸν καὶ τὴν Θρακικὴν παραλίαν παρὰ τὴν πόλιν Στρώμην, κειμένη ἀνατολικῶς τῆς Μαρωνίας. (Ἡροδότου, VII, 59).

2) Οἱ Βιστόνες κατῴκουν παρὰ τὴν Βιστονίδα λίμνην (νῦν Μπουρὸς) μεταξύ Ἀβδήρων καὶ Στρώμης. (Ἡροδότου, VII, 90).

3) Ἀππιανός, IV, 103.

4) Σταύρου Μερτζίδου, Οἱ Φιλίπποι, σελ. 155—157.

5) Στράβωνος, XIII, 590.—«Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς Ἀριοβαν ἐν Θράκῃ, ὥπῃ εἰρῃται καὶ τοῦτο πλησίον οἱ Κεβρηνοὶ Θρακῆς... ἐμβάλλων εἰς τὸν Ἑβρον».

6) Λεξικὸν Sabbatier, ἐν λέξει Ἑβρος. Ἐπίσης καὶ ὁ D' Anville εἰς τοὺς χάρτας αὐτοῦ διέγραψε τὸν ῥοῦν τοῦ Ἑβρου, ὅπως καὶ ὁ De I' Ile.—(Αὐτόθι).

Ἄρποκρατίων¹⁾, ὀνομάζει αὐτὸν Τάξον, παρὰ τὸν ὁποῖον ἔκειτο ἡ ἀρχαία Θρακικὴ πόλις Καλύβη (ἡ σημερινὴ Ἰάμπολις). Ὁ Αὐγουστιατὸς Πίνας, ὀνομάζει αὐτὸν Τοπιτς, ὁ δὲ Ζώσιμος,²⁾ Τῶνον.

Κατὰ τὸν Μελέτιον³⁾ καλεῖται Τάξος ἡ Ταίναρος, πηγᾶν ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Αἵμου καὶ ἐκβάλλων ὀλίγον κατωτέρω τῆς Ἀδριανουπόλεως, καλεῖ δὲ αὐτὸν Τάξον. Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος⁴⁾, πρῶην Ἀδριανουπόλεως, καλεῖ αὐτὸν ἐπίσης Τάξον. Ἐπίσης, καὶ ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις⁵⁾ Τάξον ἡ Ταίναρον, λαμβάνων τὰς πληροφορίες του παρὰ τοῦ Μελέτιου.

Ὁ ἀρθρογράφος τοῦ Λεξικοῦ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας⁶⁾, ὀνομάζει αὐτὸν Τονδιαν (κοινὰς Τουντζιαν), χωρὶς ν' ἀναφέρῃ πόθεν ἀρύεται τὸ ὄνομα τοῦτο⁷⁾.

Ἐπίσης εἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι πολλοὶ παραδέχονται τὸν Τόνσον, ὡς τὸν Ἀρτισκὸν τοῦ Ἡροδότου.

Ἄλλ' ὁ Ἀρισβος, νυν Τουντζα, ἔσκαται ἐκαλεῖτο Τόνσος ἡ ὀρθότερον Τόνζος, ὄνομα καθαρῶς θρακικόν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Εἰς τινα ἐξ αὐτῶν ἀπεικονίζεται ὁ Τόνσος ἐξηλωμένος πρὸς τῆς πόλεως, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν: ΤΟΝΖΟΣ⁸⁾.

Τὸ ὄνομα Τόνζος, καθάπερ ἐφαπτομένη, δὲν δύναται νὰ εἶναι καὶ τόσον σπάνιον, ὅσον φαίνεται κατ' ἀρχάς. Ἐκ τινος Θρακικῆς ἐπιγραφῆς⁹⁾, μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ Τοντζής, κύριον ὄνομα γυναικός. Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ πόλις Τόνζος¹⁰⁾, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

1) Ἀρποκρατίανος, Λεξικὸν τῶν 10 ῥητόρων, ἐν λέξει.

2) Ζωσίμου, II, 22, 8.

3) Μελέτιου Γεωγραφία, Τόμ. Γ', σελ. 52.

4) Κυρίλλου Πατριάρχου, αὐτόθι, σελ. 67.

5) Εὐγενίου Βουλγάρεως, Γεωγραφία τοῦ Βιργιλίου (Σχόλια, εἰς στίχον 463).

6) Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, Σταυρού Βουτάρη, ἐν λέξει Τουρκία, σελ. 244. Ἀλλὰ καὶ δὲ (σελ. 308) ὀνομάζει αὐτὸν, ἴδιον, Πολὸ πιθανὸν νὰ πρόκειται περὶ υπογραφικῆς λαθεύσεως.

7) Ὁ Lewenkla, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Χάμπερ (Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας (Ἰβμ. Α') σελ. 237 ἐν ὑποσημειώσει) εἰς τὰς Πανδέκτας αὐτοῦ (κεφ. 30), παρὰ τὸν Ταίναρον ἐκ τοῦ Τεάρου καὶ θεωρεῖ αὐτὸν ὡς τὸν Τουντζαν.

8) Head Σβωρώνου, Ἱστορία τῶν Νομισμάτων, Τόμ. Α', σελ. 360. Τοιοῦτο νόμισμα, καλλίστη διατηρούμενον, ἀναφέρει ὁ Λαμπουσιδάσης, ὑπῆρχαν εἰς τὸ Μουσιεῖον τοῦ Φιλολογικοῦ Σχολείου τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν ἄλλων κειμηλίων ἐγένετο παρανόμιον τοῦ πυρός, κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς 19ης Αὐγούστου 1905. (Θρακικαὶ Μελέται, τόμ. Α', σελ. 78).

9) Albert Dumont, Melanges d' Archéologie et d' Epigraphie, σελ. 568.

10) Πτολεμαίου, Γεωγραφία, III, 11, 7.

Θράκης, πολὺ πιθανὸν παρὰ τὸν ὀμνύμενον ποταμὸν, καὶ πόλις Τόνζου¹⁾, ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐζείνου Πόντου, μεταξὺ Ἀπολλωνιάς καὶ Περοντικοῦ (νυν Βασιλικόν) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀσταν.

ΕΡΓΙΝΗΣ

Ὁ Ἐργίνης πηγᾶν ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (Στράντζας) καὶ διαρρέων τὴν κοιλάδα τῆς Ἀδριανουπόλεως, μετὰ τινας ἐλιγμούς πρὸς δυσμὰς, βορρᾶν καὶ πάλιν πρὸς δυσμὰς, ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν δὲ τῆν τοῦ Ἐβρου, ἀπέντι τοῦ χωρίου Ταρσίου (Χαντζία) εἰς ἀπόστασιν μεταξύ τοῦ Τυχίου (πρῶην Μπιντικλή) καὶ τῶν Ὑψάλων, 54 περίπου χιλιόμετρων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου.

Παρά τοῖς ἀρχαίοις ἦτο γνωστός ὑπὸ τὸ Θρακικόν αὐτοῦ ὄνομα Ἀργιάνης²⁾. Ἀργότερον δὲ ἔλαβεν τὰ ὀνόματα: Ἐργίνος, Ῥηγινία, Ἐργίν³⁾ καὶ Ἐργίνης⁴⁾, ἐξ ὧ καὶ τὸ Τουρκικόν ὄνομα Ἐρκενε. Ὁ Ἀργιάνης οὗτος εἶναι ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος παρὰ τὸν ῥοδὸν τοῦ ὁποῖου «ὁ Θρητικός Βορᾶς ἀνερεψάμενος Κεκορπίην» Ἰλισσοῦ προπάροιθε χρόνῳ (Ἐργινοῦ ποταμοῦ) ἐκέρχθη⁵⁾ ὡς Ἀρβείαν λυγυίας ἐδάμασε περὶ νῆστον καλῶμενον.

Ὁ Πλίνιος⁶⁾ ἀναφέρει τὸν Ἐργίνον, λέγει δτι ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν. Τὴν ἀνακρίβειαν ταύτην τὸ Πλίνιου, δὲν δύναμεθα νὰ καταλογίσωμεν εἰς βάρος αὐτοῦ, καθ' ὅσον ὀλίγον μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἐργίνου εἰς τὸν Ἐβρον, ἐκτείνεται ἑλος μέγα, εἰς τὸ ὅποιον, εὐκόλως ῥῥύνυτο νὰ ἀπαιτηθῇ δτι ἐξεβάλλεν ὁ ποταμὸς, ὡς νὰ ἔχυντο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν θάλασσαν.

1) Πτολεμαίου, Γεωγραφία III, 11, 3. Πρβλ. Μελέτιου, Γεωγραφία, Τόμ. Γ', σελ. 100. Ὁ Albert Dumont (αὐτόθι, σελ. 568), ἀναφέρει καὶ πόλιν Τόνζου ἐπὶ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ἄγνωστον ποι κειμένιν.

2) Πρβλ. Ἀργίανος, λαὸς Θρακικῆς, κατοικῶν περὶ τὴν Ροδόπη. (Στράβωνος VII, 331, 37).

3) Στράβωνος, VII, 381, 49. «Ὁ νῦν ποταμὸς Ῥηγινία ἐν Θράκῃ καλούμενος, Ἐργίνον ἦν καλούμενος».

4) Ὁ Βουλγαριστὸς συγγραφεὺς Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάττας (7ος αἰὼν) τὸν Ἐργίνον ὀνομάζει: Ἐργινάιν «Ἀφικνεῖται ὁ Κομεντιόλος» δὲ καὶ κατὰ τὸν Ἐργινάιν, οὗτο καλούμενον ποταμὸν... Ἐνσταθὰ παρὰ τὸν Ἐργινάιν ποταμὸν, ὁπότερην παναλωθῆναι αἱ Ἀραβες ὑπὸ τοῦ Κομεντιόλου, στρατηγοῦ τοῦ Μαυρικίου τῷ 584 μ. Χ. καὶ ἐξεδιέχθησαν τῆς Θράκης. (Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορικαὶ πραγματεῖαι, 1858, σελ. 284).

5) Πλίνιου Φυσικῇ Ἱστορίᾳ, IV, 18, 9.

Οι παραπόταμοι τοῦ Ἐργίνου ἀνέρχονται εἰς ἑκατὸν καὶ πλεόν, τὸ ρεῦμα αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἐν καιρῷ χειμῶνος, εἶναι ὀρμητικώτατον, πλημμυρίζον τὴν ὑπαίθριον χώραν, διενεργουμένης τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν πέριξ διὰ τῆς μεγάλης λιθοκτισίτου γεφύρας, τὴν ὁποῖαν κατεσκεύασεν ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Β' τῷ 1427¹⁾

Εἰς τὸν Ἀγριάνην ποταμὸν, μεταξὺ ἄλλων παραποτάμων, χύνονται καὶ δύο ποταμοὶσι γνωστοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων: ὁ Κοντάδεσθος καὶ ὁ Τέαρως, ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου²⁾. Τοῦ Τεάρου μάλιστα τοῦτου ἐπαινεῖ τὰ ὕδατα, διηγούμενος τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑγιάσπους κατὰ τῶν Σκυθῶν τῷ 515 π. Χ.

«Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς, ἐστρατοπέδευσατο, λέγει, ἡμέρας τρεῖς. Ὁ Τέαρως λέγεται ὑπὸ τῶν περιόικων » εἶναι ποταμὸς ἄριστος τὰ τε ἄλλα ἐς ἄκεον φέροντα καὶ δὴ καὶ » ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψῶρον ἀκέσασθαι. Εἰσι δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ » δυὼν δέουσαι τεσσαράκοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ρέουσαι. Καὶ αἱ » μὲν αὐτέων εἰσι ψυχραὶ, αἱ δὲ θερμαὶ. Οὗτος ὁ ποταμὸς καὶ ἰσχυρὸς » ἐξ Ἡραίου τοῦ πόλιος τῆς παρὰ Περνίον καὶ ἐκ Ἀπολλωνίης τῆς » ἐν Εὐδείῳ Πόντῳ δυὼν ἡμερῶν ἑκατέρῃ. Ἐκδοῖ δὲ ὁ Τέαρως ἐς » τὸν Κοντάδεσθον ποταμὸν, ὁ δὲ Κοντάδεσθος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὁ » δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἐβρον, ὁ δὲ ἐς τὴν θάλασσαν τὴν παρ' Αἰῶν » πόλιν».

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ἡρόδοτου μανθάνομεν διὰ κατὰ τὸ βορειο-ἀνατολικὸν μέρος τῆς Θράκης, ὕπάρχον δύο ποταμοὶ: ὁ Κοντάδεσθος καὶ ὁ Τέαρως, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἀγριάνην ποταμὸν. Ὅτι ὁ Τέαρως εἶχε 38 πηγὰς πηγάζουσας ἐκ τῆς αὐτῆς πέτρας, τῶν ὁποίων ἄλλαι μὲν ἦσαν θερμαί, ἄλλαι δὲ ψυχραί, κατὰλληλοι διὰ τὴν θεραπείαν τῆς φώρας, ἀνθρώπων καὶ ἵππων. Καὶ διὰ ἀπέχον ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίης (νῦν Σαζιουπόλεως) καὶ τῆς παρὰ τὴν Περνίον πόλεως Ἡραίου δύο ἡμέρας περίπου.

1) Τὴν περίφημον ταύτην γέφυραν κατεσκεύασε Μουράτ ὁ Β', ὅπῃ τὸν διεσθύνοντο τοῦ Ἰσάκ-βέη, δεικνυτοῦ τῶν συνόρων τῆς Σερβίας. Φέρει δὲ 173 τόξα καὶ θεωρεῖται ὡς ἐν τῶν καλλιτέρων μνημείων, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν οὗτος (Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας, Γαλλικῇ μετάφρασις, Τόμ. Β', σελ. 263.

2) Ἡρόδοτου, IV, 89-90.

Τόσον δὲ ἠύχαριστήθῃ ὁ Δαρεῖος ἐκ τῆς παρὰ τὸν Τέαρων διαμονῆς του, ὥστε καὶ στήλην μαρμαρινὴν ἔστησε μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς:

«Τεάρου ποταμοῦ κεφαλὰὶ ὕδωρ ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον παρὰ » ρέχονται πάντων ποταμῶν καὶ ἐπ' αὐτὰς ἄπικτο ἐλαύνων ἐπὶ Σκυ- » θας στρατόν, ἀνὴρ ἄριστός τε καὶ κάλλιστος πάντων ἀνθρώπων, » Δαρεῖος ὁ Ὑγιάσπους Περσέων τε καὶ πάσης Ἡτλείρου βασιλείου».

Ἐγκώμιον τῶν ἀρετῶν τῶν ὁδῶν τοῦ Τεάρου ποταμοῦ, πλέκει καὶ ὁ κατὰ τὸν δέκατον ἔβρομον αἰῶνα ἀκμάσας Τοῦρκος γεωγράφος Χατζὴ Κάλφας.

Ἄλλ' ἐκ τῶν ὑπερεκατὸν παραποτάμων τοῦ Ἀγριάνη ποταμοῦ, ποῖος εἶναι ὁ Κοντάδεσθος καὶ ποῖος ὁ Τέαρως:

Κατὰ τὸν αἰδιμὸν Χρ. Σαμαρτζῖδην³⁾, αἱ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «δυὼν δέουσαι τεσσαράκοντα πηγαὶ τοῦ Τεάρου, αἱ ὁποῖαι ἀπέχον ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν Περνίον Ἡραίου, καὶ τῆς ἐν τῷ Εὐδείῳ Πόντῳ Ἀπολλωνίας (Σαζιουπόλεως), ἔκιντο περὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, καὶ διὰ ἐνεκα γεωλογικῶν λόγων ἐξέλιπον αὐτὰ συνεσταγαγούσαι καὶ τὴν ἀποξήραναι τοῦ Τεάρου καὶ Κοντάδεσθου, καὶ διὰ αἱ πηγαὶ αὐταὶ μετεβλήθησαν εἰς Σαράντα Ἐκκλησιάς, ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων αἱ ἱερὰ αὐτὰ πηγαὶ μετεβλήθησαν εἰς ἀγίσματα καὶ ἐκκλησιάς.

Κατ' ἄλλην γνώμην⁴⁾, ἀνασκευάζουσιν τὴν ἀνωτέρω, ὁ Τέαρως καὶ ὁ Κοντάδεσθος εἶναι οἱ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Μπουνάρ-Χισάρ καὶ Γέννας σχηματίζόμενοι, οἱ ὁποῖοι ἐνοῦμενοι χύνονται εἰς τὸν Ἀγριάνην ποταμὸν.

Κατὰ τὸν Μελισσηνὸν Χριστοδοῦλου⁵⁾ παρίσταται ἀνάγκη μεγαλύτερων ἀποδείξεων πρὸς ἀκριβὴ καθορισμὸν τῶν πηγῶν τοῦ Τεάρου. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν γνώμην του, αἱ πηγαὶ τοῦ Τεάρου πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν μάλλον εἰς τὰς πηγὰς τῆς Γέννας⁶⁾, ἐκ τῶν ὁποίων 14 ὑπάρχουν σήμερον ἐντὸς τῆς κόμης, 2 δὲ εἰς δεκάλεπτον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Ἐνίσχυει δὲ τὴν γνώμην του ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πη-

1) Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως, ἀριθ. 6554, 26 Ἰουνίου 1891.

2) Κωνσταντινούπολις, Ἀριθ. 119 [1891].

3) Μελισσηνὸς Χριστοδοῦλου, Ἡ Θράκη καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, 1887, σελ. 136.

4) Ἡ Γέννα κεῖται Ν. Α. τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, τέσσαρας ὥρας μακρὰν, τὸ δὲ Μπουνάρ-Χισάρ περίπου πέντε.

γών και τῆς ἀφθονίας αὐτῶν, τὰ ὅποια εἶναι διπλάσια τῶν πηγῶν τοῦ Μπουνάρ-Χισάρ¹⁾.

Κατὰ τὸν Σκορδὲλιν²⁾ ὁ νῦν Τεκέ-δερέ εἶναι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Κοντάδεος, χωρὶς νὰ ἀναφέρει ποῖος εἶναι ὁ Τέαρος.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Χάμμερ³⁾, ὁ Τέαρος ἡ Ταίναρος τῶν Βυζαντινῶν, πηγάζων ἐκ Μπουνάρ-Χισάρ και σήμερον ἀκόμη φέρει τὸ ἀρχαῖον ὄνομα αὐτοῦ: Τέαρα-Σουί ἤτοι ὕδατα τοῦ Τεάρου.

Κατὰ τὸν Γ. Λαμπουσιᾶδην⁴⁾, συμφωνοῦντα μετὰ τοῦ ἀρθρογράφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως και τοῦ Χάμμερ, ὁ Τέαρος τοῦ Ἡροδότου εἶναι ὁ ἐκ τῆς κομποπόλεως Μπουνάρ-Χισάρ πηγάζων ποταμός, ὅπου και σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν ἀφθονοὶ πηγαὶ ψυχρῶν ὕδατων, ἐξ οὗ και ἡ κομποπολις Πηγαὶ ἡ Φρούριον ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Τὸ σημερινὸν Μπουνάρ-Χισάρ, προήλθε κατὰ μετάφρασιν.

Παράδεχομενοὺς ὡς Τέαρων τὸν ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Μπουνάρ-Χισάρ πηγάζοντα, κατὰ συνέπειαν Κοντάδεος⁵⁾ εἶναι ὁ τὰ ὕδατα

1) Εἰς ἐπίρρωνιν δὲ τῆς γυναικὸς ὁ Κοντάδεος ἐκτείνει τὴν ἀπόφασίν τας Ὀδοιπορικὰς αὐτοῦ σημειώσεις, Τομ. IV, σελ. 247. Ἀκριβὲς 6, 929 ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Ἄν ἡ πόλις αὕτη (αἱ Σαφάντα Ἐκκλησίαι) εἴναι τὸσον κληροῖον τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ὁ μικρὸς ποταμὸς πλησίον τοῦ ὁποίου κεῖται, λαμβάνει ἐναντίαν διεύθυνσιν, καὶ ἀφοῦ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἐβρου ἐμβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ἐν τῇ νῆρ δὲ αὐτοῦ ὀνομαζοῦντο τὸν ποταμὸν τοῦτο: Πεαρα δὲ, διακρίνομεν τὸ ἀρχαῖον κλασσικὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ...».

2) Βλαστού Σκορδὲλιν, Θεοκτικὰ Μελέττι, σελ. 136.

3) Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, Γαλλικὴ μετάφρασις, Τομ. Α' σελ. 234 ἐν ὑποσημείωσι. Ἀλλαχόθι, ἐν Τόμῳ Β' σελ. 487, εἰς τὰς σημειώσεις, λέγει, ὅτι ὁ μὲν Τέαρὸς ὀνομάζεται Τεκέ-δερέ, ὁ δὲ Κοντάδεος Κουταούκ-δερέ.

4) Γ. Λαμπουσιᾶδου αὐτόθι, σελ. 74.

5) Κατὰ τὸν Μελισσηνὸν Χριστοπόδην, παραδεχόμενον ὡς Τέαρων τὸν ἐκ τῆς Γέννας πηγάζοντα ποταμὸν, κατὰ συνέπειαν ὁ Κοντάδεος εἶναι ὁ ποταμὸς Ποργιαλῆ-δερέ, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Μικροῦ Αἵμου, κατὰ τὴν κομπολίαν Σκεπαστόν, και ρέων ἀνατολικῶς τοῦ Τεάρου ρέοντα ἐξερπόμενον Μοναστήρ-δερέ, καὶ χύνεται ὀλίγον κατωτέρω εἰς τὸν Ἀγριάνην. (Μελ. Χριστοπόδου, αὐτόθι σελ. 136).

Ὅλας τὰς λεπτομερεῖας ταύτας ἀναφέρονται διὰ νὰ ἀποδείξωμεν διχοφωνίαν ἢ πολυγυνωσίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήρωμεν γνωστὸν τὴν διαφορὰν ὑπάρχου μετὰ τῶν ἀρχαιολόγων και γυνωγράφων, καὶ πόσον ὀρθοὶ ἐν εἰς κατὰ τὸν αὐτὸν ποταμὸν καὶ τὴν ἀναθηματικὴν στήλην τοῦ Δαρείου ἔγραφε πραγματεῖαν εἰδικὴν ὁ ἀσσυριολόγος καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ Κ. Unger

τοῦτου ὑποδεχόμενος Καραγάτς-δερέ, ὅστις διερχόμενος διὰ τοῦ Λουλέ-Μπουργκάς (Ἀρκαδιουπόλεως) ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀγριάνην.

Ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Ἀγριάνη ποταμοῦ εἰς τὸν Ἐβρον, ἄρχεται, διὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, τὸ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, τὸ ὅποιον ἐχώριζε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοὺς Κίκονας ἀπὸ τῶν Ἀψινθίων, οἱ ὅποιοι, ὡς φαίνεται δὲν ἦσαν καὶ τὸσον καλοὶ γέγονες. Τοῦτο ἐνεκαὶ ὁ Βιργίλιος ἀναφέρει ὅτι αἱ γυναικες τῶν Κικόνων, ἀργισμένας διὰ τὴν πρὸς τὴν Εὐρυδίκην ἀγάπην και ἀφωσίωσιν τοῦ Ὀρέως, τὸν κατασπάραν ἐρίψασαι τὴν κεφαλὴν τοῦ εἰς τὸν Ἐβρον.

..

Ἀπὸ πότε ἤρχισε νὰ ὀνομάζεται ὁ ποταμός Ἐβρος Μαρίτσα; Πρῶτος ἐξ ὧων, ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, τὸ ὄνομα Μαρίτσα ἀναφέρει ὁ Ἰσάκιος Κομνηνός, υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου εἰς τὸ ὅπ' αὐτοῦ γραφέν τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτήρας¹⁾, τὴν ὅποιαν ἐκτίσας περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, 1151—1152 ἐν Βῆρῳ (νῦν Φέρραι).

Διυκύνει ἰδιαίτερον προνομίῳ, κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Μονῆς, ὁ ὀνομαζόμενος ὁμοῦς μετὰ τῆς ἀλίας εἰς τὸν ποταμὸν: «Τοῖσιν ἀσπασίον ἔχειν ὁ προσεστὸς ἐν τοῖς ἡμετέροις δικαίοις τοῦ ποταμοῦ τῆς Μαρίτζης και θηρεύειν ἰχθύας και πρὸς τροφήν διακομίζει τοῖς μοναχοῖς».

Μετὰ τὸν Ἰσάκιον, Γεώργιος ὁ Ἀκροπόλιτης, ἱστορικὸς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἀναφέρων τὸν Ἐβρον ποταμὸν, λέγει ὅτι κοινῶς ἐκαλεῖτο «χωριτικὴ διαλέκτῳ Μαρίτσα»²⁾.

Ἄλλα τὸσον ὁ Ἰσάκιος ὅσον και ὁ Ἀκροπόλιτης, ἀπλῶς ἀναφέρουν τὸ ὄνομα Μαρίτσα, χωρὶς τίποτε νὰ προσθέσουν περὶ τῆς μετονομασίας ταύτης.

Οἱ Σλαβοὶ ἐτυμολογοῦν τὸ ὄνομα Μαρίτσα ἐκ τοῦ Moritsi

τῷ 1915 ἄλλοτε ἔφορος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουσείων ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Darstellungsstelle an Teoros» μετὰ λεπτομερειῶν καὶ εἰκόνων ἐν: Archäologischen Anzeiger. Μὴ ἔχοντες ταύτην ὅπ' ὅμοι, ἀναφέρομεν αὐτὴν ἀπὸ βιβλιογραφικῆς ἀπόψεως.

1) Μ. Ἰ. Γεδεών, Τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτήρας, ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, ἔτος 18ον, σελ. 112, 144, 188 καὶ ἐξῆς. Ἐπίσημος: Γ. Π. Βεγλερί, Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον και ὁ ἀνακαλεσθεὶς ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Σερραγίου, βασιλικῶς κώδερξ τῆς Ὀκτατεύχου, ἐν τῷ αὐτῷ Περιοδικῷ, 1908, σελ. 315 καὶ ἐξῆς.

2) Γ. Ἀκροπόλιτου, Χρονικόν, 33, 35, 43.

